

Orta Oyunu

Orta Oyunu Nedir Hakkında Kısaca Özet Bilgi

Orta oyunu, Karagöz oyununun gerçek kişiler tarafından canlandırılmasıyla ortaya çıkmış bir tiyatro oyunudur. Yazılı bir metne bağlı kalınmadan oynanır. Doğaçlama ile zenginleşen sözlü metinler vardır. **Orta oyunu**, etrafı seyircilerle kuşatılmış yuvarlak bir açık alanda oynanır. Oyunun icra edildiği bu yere "meydan" denir. Sahne görevini gören birkaç eşya vardır: Dekor olarak "yenidünya" denilen paravana vardır. "Dükkân" denilen bir tezgah ya da birkaç iskemle kullanılır. Oyunun oynandığı alana "palanga" denir.

Orta oyunu, yazılı bir metne dayanmadan oynanan bir "tuluat" (doğaçlama) örneğidir. Oyuncular o anda seyircilerin ilgi ve seviyelerini de dikkate alarak kendi becerilerini ve deneyimlerini kullanarak oyunu geliştirirler. Oyunun gülmece ögesi yanlış anlamalara, nüktelere ve gülünç hareketlere dayanır.

Orta Oyununun Özellikleri Nelerdir

- * Müzik ve dans orta oyununun en önemli unsurlarındandır. "Zurna" ve "çifte-nâra" gibi nefesli ve vurmali çalgılarla söylenen şarkı ve türküler oyunda yer alır.
- * Gölge oyunundaki Hacivat ve Karagöz'ün; Pişekar ve Kavuklu tiplerine dönüşerek sahnede gerçek aktörlerce oynanan bir oyundur.
- * Oyundaki kahramanların gerçek kişiler olması yönüyle Türk halk tiyatrosu içinde modern tiyatroya en yakın olanıdır.
- * Usta-çırak geleneği içerisinde sürdürülen oyunda müzik ve dans en önemli unsurlardır.
- * Yazılı bir metne dayanmaz.
- * Özellikle Ramazan aylarında, bayram ve düğünlerde oynanır.
- * Nükte ve cinas önemli bir yer tutar.
- * XIX. yüzyılda Karagöz ve Meddah oyunlarının gelişmesi ile ortaya çıkmış bir oyundur.
- * Oyunda Zenne, Çelebi, Kastamonulu, Kayserili, Acem, Yahudi... gibi yardımcı kişiler de rol alır.
- * Oyunun iki ana karakteri Pişekar ve Kavuklu'dur.

Orta Oyununun Kişileri

Pişekar: Gölge oyunundaki Hacivat'a benzeyen Pişekar, orta oyununun da yönlendiricisidir, oyunun başıdır. Ayağında sarı mest pabuç olan Pişekar, saz heyetinin Pişekar havası çalmasından sonra bütün oyuncuların önce meydana inen kişidir. Elindeki şakşakla hem oyuncu, hem yönetmen hem de yazar gibi davranan Pişekar, kenarı süslü bir kaftan takıp külah giyer.

Kavuklu: Gölge oyunundaki Karagöz'ün karşılığıdır. Orta oyununun baş güldürücüsüdür. Pişekarla birlikte oyunu yürüten ikinci oyuncudur. Sürekli sahnede kalır. Kavuk takıp kaftan giyer.

Oyunda ayrıca ağız, meslek ve yöresel özellikleri taklit edilen Arap, Acem, Kayserili, Laz, Yahudi, Ermeni gibi tipler de vardır. Zenne ise kadın kılıfına girip kadın rolünde oynayan bir erkektir.

Orta Oyununun Bölümleri

Orta oyunu Hacivat ile Karagöz'de olduğu gibi dört bölümden oluşur: Bu bölümler giriş, söyleşi, fasıl ve bitiş şeklindedir.

Mukaddime (Giriş) Bölümü

Giriş bölümüdür. Zurnacı Pişekar havası çalar, Pişekar elinde "Pastal" adı verilen şakşakla sahneye çıkar ve izleyiciyi selamlar. Zurnacıyla konuşur, oyunun adını bildirir ve oyunu başlatır.

Muhavere (Söyleşi)

Bu bölüm, Kavuklu ve Pişekarların birbirleriyle tanıdık çıktıkları tanışma konuşmalarıyla başlar. İki alt başlığı vardır:

Arzbar:

Kavuklu ile Pişekar'ın birbirinin sözünü ters anlayıp bir gülmece oluşturdukları bölümdür.

Tekerleme

Arzbardan sonra başlayan bu bölümde tekerleme vardır. Tekerlemede Kavuklu, başından geçen olağandışı bir olayı Pişekar'a anlatır. Pişekar da bunu gerçekmiş gibi dinler ama sonunda bunun bir düş olduğu anlaşılır.

Fasıl

Orta oyununda asıl konunun işlendiği bölümdür. Dükkan dekorunda gelişen olaylarda genellikle Kavuklu iş arar, Pişekar'ın ona iş bulmasıyla da olaylar gelişir. Bu bölümde Kavuklu ve Pişekar'dan başka Laz, Ermeni, Arnavut, Rum, Fransız gibi tipler de kendi şiveleriyle konuşur.

Bitiş

Oyunun son bölümüdür. Pişekar, izleyicilerden işlemiş oldukları kusurlardan dolayı özür dileyerek gelecek oyunun adını ve yerini bildirir ve oyunu kapatır.

BAŞKA BİR KAYNAK

Gölge oyununun perdeden meydana inmiş şekli sayılır. Etrafı seyircilerle çevrili bir alanda doğaçlama oynanan müzikli bir oyundur. Orta oyunu; kol oyunu, meydan oyunu, taklit oyunu ve zuhuri gibi isimlerle de anılmıştır. Orta oyununun oynandığı daire ya da elips şeklindeki alana palanga adı verilir. İp çekilmiş kazıklarla çevrilmemiş alanın çevresinde izleyiciler vardır. Orta oyununda dekor olarak kullanılan iki üç kanatlı, kafes biçiminde bir paravan vardır, yeni dünya adı verilen bu paravan evi temsil eder.

Ayrıca iskemle ve iki kanatlı küçük bir paravan daha vardır. Bu paravan da dükkânı temsil eder, oyunda dükkân de- koru olarak kullanılır. Orta oyununun iki temel tipi vardır. Kavuklu; dışa dönük, özü sözü bir, sağduyulu, okumamış cahil ama sezgisi güçlü bir tiptir. Bu yönüyle gölge oyunundaki Karagöz'e benzer. Başında dilimli ve sarıklı bir kavuk, üzerinde ise kırmızı çuhadan kaftan türü bir elbise vardır. Pişekâr ise okumuş, her şeyi bildiğine Kavuklu'yu inandıran, Kavuklu'ya ne yapması gerektiğini söyleyen, oyunu yönlendiren bir tiptir. Bu yönüyle Gölge oyunundaki Hacivat'a benzer. Bir tür yönetmen görevi üstlenen Pişekâr'ın elinde iki dilimli tahtadan şakşak (pastav) vardır. Pişekâr bu şakşağı adam dövmek, kapı açmak gibi durumlar için kullanır.

Ayrıca şakşak oyunu yürütmek, hareketleri yönlendirmek, oyunculara işlerini bildirmek gibi görevlerde de kullanılır. Pişekâr'ın başında dört dilimli ve dört renkli (kırmızı, mavi, sarı, kara) bir başlık, üzerinde mavi ya da sarı renkli bir cüppe ve çakşır (paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı) vardır. Orta oyununda kadın rolünü de erkek oyuncular oynar.

Kadın rolünü oynayan erkek oyunculara, diğer bir ifadeyle orta oyunundaki kadın tipine zenne denir. Rum tipine ise balama adı verilir. Orta oyununda yer alan diğer tipler, Karagöz oyunundaki tiplerle aynıdır.